

Entrevista a Joan M. Minguet

Partint d'aquesta idea que l'art pot ser un instrument per donar forma al malestar, per gestionar-lo, per donar-li una visibilitat, ¿com entendries aquestes polititzacions del malestar d'una manera àmplia?

Bé, d'una manera àmplia, crec que no es pot dir que hi hagi una sola lectura, sinó que hi ha una gran quantitat de lectures a propòsit, més que de les polititzacions del malestar, de qualsevol politització del món cultural. D'una banda, les polítiques culturals que venen de dalt i que, evidentment, reproduïxen el sistema econòmic, el sistema social imperant; per tant, això va destinat a la precarietat, i els de baix mostren el malestar respecte a aquesta precarietat. Però després, d'una altra banda, hi ha lectures de vegades complexes per part de la gent de baix. Jo sempre dic que la cultura és de qui la treballa, no dels polítics que se n'aprofiten. Però la gent que treballa a la cultura, en comptes de donar resposta a aquest malestar des d'una perspectiva combativa, de vegades també reproduïx aquests mecanismes de precarietat. En el sentit de fer veure que, sense ells, sense la creació que ells suposen, el món no pot existir, no els de la comunitat cultural a la qual pertanyen, sinó la seva pròpia... Per tant, és tot una qüestió una mica complexa en què, evidentment, jo, quan he d'escriure, ho faig de forma de míting, per dir-ho així. Em sembla que és l'única manera d'intentar contrastar aquest poder invasiu que hi ha de les polítiques culturals, però darrerament penso molt que també necessitem autocrítica, que el malestar per si mateix no és productiu, el malestar pot ser molt viciós si l'artista, el creador, el pensador, el ciutadà, està inclòs en aquesta idea del malestar, però no li dona una sortida —encara que la paraula sigui antiga— revolucionària.

En relació amb aquesta «sortida revolucionària», o com l'art pot ser un mecanisme vinculat amb l'activisme, en alguns dels teus textos parles sobre art i política, com a l'article «Expuesto, el objeto castrado. Apuntes sobre arte y política» (2017) i en el llibre «Contra la Cooltura» (2015, en què fas una anàlisi d'aquest instrument polític que pot ser l'art. Com valoren els vasos comunicants entre art i activisme? Perquè de vegades també hi ha certes ambivalències en aquestes relacions...

L'art no pot tenir cap més sentit en una societat democràtica contemporània que ser antidecoratiu, anticòmode, antinormatiu. Una cita que m'agrada molt de Picasso, que, d'altra banda no és que fos un exemple d'artista combatiu en el sentit estructural, perquè venia molt cares les seves peces..., però Picasso té una frase que m'encanta, que diu: «No, la pintura no está hecha para decorar las casas. Es un instrumento de guerra ofensiva y defensiva contra el enemigo». És una cita molt contundent perquè afirma que l'art com a simple decoració no té sentit. I, això, quan un es dedica al món de l'art, a la crítica d'art, comprova que el sistema decorativitza tota proposta artística, tant la que ja estava pensada per a aquesta funció com la que s'havia plantejat des de maneres més combatives. Des del punt de vista de l'art, dels artistes (i també dels crítics i pensadors —si vols després ho reprenem—), jo crec que no es poden queixar del malestar de la societat si amb la seva obra no plategen un combat respecte als orígens d'aquest malestar, si no hi introdueixen un «ferment contestatari», com demanava Juan Goytisolo quan va recollir el premi Cervantes. A partir d'aquí hi ha propostes artístiques que se situen

en diversos marges, tots legítims, si es vol, però n'hi ha alguns que em sembla que és impossible que es puguin manifestar contraris a la societat que genera aquesta precarietat que alhora genera un malestar, perquè són artistes que pertanyen a aquesta cadena de construcció del poder, l'art com a reflex del poder, que veiem tan clarament en els museus enciclopedistes, en els museus d'art i, malauradament, també en alguns museus d'art contemporani del món.

Aquesta servitud amb què l'espectador entra en un museu com si fos un lloc sagrat on no pot tenir —no se li permet tenir— cap mena de posició crítica perquè el sistema li ha dit que tot el que veurà dins d'aquell museu és bo, i, per tant, només li queda la posició devota, reverent, propera a la religió. Tant se val que les obres s'admirin pels seus valors formals o, encara pitjor, com a representació del poder d'institucions o classes socials repressores i antidemocràtiques. Jo crec que hem de trencar amb això, i una de les maneres de trencar és entendre que l'art és activista, que ha de ser actiu, que no vol dir directament tractar únicament temes polítics, però ha de generar una confrontació amb l'espectador de la societat actual, perquè l'altra posició —l'art com a decoració, la perpetuació d'una visualitat del poder— ens porta a l'abisme. Per a mi, l'abisme suposa la perpetuació del sistema capitalista de les injustícies, aquest fracàs de la revolució entesa com una classe obrera que arribarà al poder perquè «la classe obrera ja no existeix», no recordo quin pensador va dir, i que ja no hi ha proletariat sinó que hi ha precarietat, l'individu com a epònim del que és precari.

En relació amb el tema de la recepció que ara esmentaves, podries aprofundir més en la responsabilitat envers aquesta necessitat de la crítica de construir altres discursos?

Això, a mi, darrerament m'amoïna molt perquè, jo, que sóc professor d'universitat, com saps, i a les aules tenim una recepció reduïda als nostres alumnes, en els últims anys, de cop i volta, m'he vist col·locat en un aparador en què resulta que tinc molts més lectors; ja no dic audiència, dic molts més lectors. Aquesta pràctica que tenim els professors d'universitat tan extraordinària, que és l'aula i el contacte amb l'alumne, varia de paradigma quan veus que et llegeixen, i que de vegades et llegeixen i t'aplaudeixen i de vegades et llegeixen i t'insulten, cosa que em sembla molt bé, encara que seria millor si l'insult anés acompanyat d'argumentacions. Llavors també comences a pensar una mica en la potència del discurs, en què un no es pot col·locar des d'un mitjà de comunicació, o des d'un blog o des d'un Facebook; tant se val, no et pots col·locar *au-dessus de la mêlée*, que diuen els francesos: «jo estic per sobre de tot, observo el panorama artístic i quantifico i dic: "Mira aquest és bo, aquest és dolent"». Bo o dolent respecte a què? Respecte a les formes, a les tècniques? Això no té cap sentit, encara treballem amb criteris propers al segle ^{xviii}.

Aquesta cosa de la crítica d'opinió, jo crec que no té cap sentit. Molta gent ja fa temps que ho diu. La crítica d'opinió no explica res més que el subjecte que opina, però no serveix de res a la comunitat i, per tant, el text artístic, el pensament, ha de replantejar aquests discursos, els discursos que tenen a veure precisament amb la societat en què s'inscriu la creació, sigui contemporània o del passat. Ja n'hi ha prou, d'explicar Caravaggio o Leonardo com si visquéssim en els seus temps respectius; les seves sobres, les llegim des d'ara. Em refereixo a l'obra d'art, però

també a la societat, al moment en què s'inscriu el teu discurs, i aquí entrem en un mar de contraccions. Parlo de mi, perquè el mateix que escriu aquells textos més o menys contestataris que deies que han tingut una certa rellevància a les xarxes, aquells en què parlo sobre l'art polític a partir de dues exposicions, una de Levi Orta i una altra del grup Democràcia, és el mateix subjecte, jo mateix, que fa uns mesos va escriure per a la galeria Marlborough un text sobre una escultura de Blanca Muñoz. Vull pensar que allà també introdueixo alguns elements de discurs, el ferment contestatari de Goytisoló, però estic treballant per a la galeria Marlborough, un imperi galerístic brutal, amb un seguit de grans col·leccionistes repartits per tot el món. Això em fa reflexionar: només m'he de dedicar a escriure i pensar sobre els artistes que fan activisme? A escriure, per tant, només per als que ja participen prèviament en unes coordenades reivindicatives? No et puc dir gaire cosa més, no sóc profeta, ni un oracle, ni tan sols per mi mateix. Però procuro interrogar-me constantment, no solament sobre l'art i la visualitat, sinó sobre el paper del meu ofici en tot això.

Una de les coses que et volíem preguntar és per la relació que té l'art amb les institucions, aquest estret vincle. Es desactiva l'art polític quan entra a dins de les institucions? En continua l'efecte subversiu? Es neutralitza o no?

Bé, la clau d'això l'has dit tu. La paraula és *neutralització*, que ja fa servir Adorno des de fa molts anys. Em sembla que en un text dels cinquanta, quan està parlant del surrealisme i observa que abans de la Segona Guerra Mundial era un moviment contrari al sistema, al sistema en un sentit absolut, perquè no solament apostatava l'art aparentment neutral, decorativista, sinó que, a partir del *Segon manifest surrealista*, de l'any 1929, Breton converteix *La Révolution surrealiste* en *Le Surrealisme au service de la révolution*, en una operació política i artística de primera magnitud. El surrealisme es posava al servei de la revolució, no solament en un àmbit polític, lligant-lo a l'activitat del partit comunista, sinó en el sentit ètic. El surrealisme havia estat una transformació radical: es pensava que l'art no està al servei de cap classe social, sinó que està al servei de l'individu per revoltar, per rebel·lar-se. I Adorno ve a dir: «Com pot ser que ara, als anys 50, després del cataclisme que suposa el nazisme, la Guerra, les bombes d'Hiroshima i Nagasaki, el surrealisme entri als museus i tota la seva càrrega revolucionària passi a neutralitzar-se?». Efectivament, aquest és un dels casos més interessants d'estudi: és quan aquestes qüestions de l'art polític et fan entrar en una col·lisió de pensaments, de contrastos, molt rica. Parlo de l'art polític entenent que és un art militant perquè, com dic en aquest text meu que citaves, «art polític, ho és tot»; també ho és la pintura que està feta per al menjador d'un gran col·leccionista, d'un gran burgès, o les obres que poblen els despatxos dels dirigents de bancs, de grans companyies, etcètera. És evident que totes aquestes obres d'art, no és que s'hagin neutralitzat, s'han cauteritzat: ja no tenen cap poder de confrontació. Si el tenien en el seu origen, han perdut el possible poder d'atac, de dissidència, de petita lluita, ni que sigui mínima, amb què haguessin pogut néixer i ser vistes en un primer moment.

És una qüestió molt interessant. Coneixem artistes que, com a individus, estan compromesos amb una lluita per la igualtat social, per la llibertat vertadera, que és

la llibertat que es pot desplegar des de la igualtat social, perquè, si no, parlar de llibertat sense igualtat és un concepte burgès en termes absoluts.

Aquests individus, que tenen aquesta consciència, i l'art dels quals intenta copsar d'una manera o d'una altra aquesta idea, en el moment en què el museu, la institució, els capta, allà passen coses. Jo crec que hi ha coses que encara no sabem quines són exactament de manera immediata, potser el ferment contestatari que hi ha inculcat es manté viu? Però n'hi ha algunes, de coses, que són poc positives des de la perspectiva de la militància. Dit això, també entenc que si un museu fos una institució neutra, si entenguéssim que el museu es dedica a conservar i a difondre la cultura d'un temps, aleshores seria lògic que també conservés i difongués les obres que van en contra del sistema que perpetua el mateix museu. Però el punt de partida és fals: el museu no és una institució neutra i està sotmesa a interessos del sistema. Per tant, com a qüestió teòrica, és un tema fabulós, però, un cop més, quan entrem a la realitat, al dia a dia, en el meu posicionament intento ser molt activista en contra d'aquestes institucions, com per exemple el MACBA, que és un museu que per a mi representa una estafa, un frau; ho dic així, encara que improvisi. Una estafa absoluta respecte al que sempre s'ha dit que és: un dispositiu crític, que el museu pot ser un generador de dissidència. Alguns dels seus directors han arribat a dir que la universitat som l'acadèmia, que perpetuem els coneixements del sistema, i que ells, en canvi, són l'àmbit de llibertat. Vinga, com si fóssim tots uns gamarussos. Resulta que el MACBA és un museu que està dirigit *de facto* per un conglomerat de gent de la burgesia, en què es cometen actes de censura i, recentment, Bartomeu Marí, censor *in pectore* des de fa dos anys, a qui es va recuperar per a una exposició... Jo crec que el MACBA és un museu que serveix per posar en qüestió, precisament, aquesta qüestió de la neutralització, de l'art dissident que capten i instrumentalitzen les institucions.

Realment, la gran pregunta és si amb l'art podem transformar coses, que entenc que és del que tracta el vostre projecte. A través de l'art podem transformar la societat? Espero que no em diguis que respongui aquesta pregunta!

En relació amb el que deies del MACBA, es va programar «La bèstia i el sobirà», però, just després, l'exposició d'Andrea Fraser, i hi ha un diàleg molt interessant entre aquestes dues mostres. Com valoraries que hi hagi una mostra de l'Andrea que qüestiona d'una manera tan clara el marc institucional just després de l'exposició-detonador de «La bèstia i el sobirà»?

Per tots els museus han passat artistes que posen en qüestió la institució des de dins de la mateixa institució, és a dir, que d'alguna manera els seus discursos s'han neutralitzat, perquè el sistema ja els assumeix des del moment que es compren unes obres o es programen unes exposicions o es generen debats en què es poden dir coses molt grosses que fins i tot queden enregistrades i es poden consultar. A la universitat això també passa: hi ha classes en les quals malparlem de la mateixa universitat, però l'endemà les aules estan plenes de professors i d'alumnes. Acaba sent un joc: «Mira, el sistema és injust, però és prou liberal per admetre el meu discurs». L'alternativa a això, què és? Els artistes que no hi entren voluntàriament, que mai no volen entrar dins del museu? Però que pot ser que hi entrin quan morin?

Llavors, penso que obres d'artistes com Andrea Fraser, que són extraordinàries i poden tenir aquesta voluntat de transformació o de dissidència, en el moment que s'exposen al MACBA, tot es problematitza. Des del mateix aspecte formal de l'exposició. Era una exposició que necessitava, em sembla, tres dies d'obertura del museu per veure i escoltar tot el que s'hi estava exposant, és a dir, que el mateix dispositiu o *display* cauteritzava qualsevol possibilitat contestatària. Perquè, quanta gent podria estar escoltant i veient tres dies de relat? (Si no eren tres dies, eren moltes hores.) Si les exposicions no són sostenibles des d'una perspectiva estrictament vital (qui pot aguantar dempeus una hora o més mirant una pantalla, com ens proposa la Reina Sofia amb la projecció de *La batalla de Argel* de Gillo Pontecorvo?), quina funció objectora poden tenir?

Per tant, ja sé que sembla que estigui nadant entre aigües, però és que jo crec que nadem entre aigües mogudes. L'obra d'Andrea Fraser és molt interessant i, alhora, la seva presentació en una exposició segurament només colpirà els que, com deia Jacques Rancière a *L'espectador emancipat*, ja estiguin predisposats a ser colpits. En canvi, hi haurà un gran nombre d'espectadors —un gran nombre tampoc, perquè al MACBA n'hi entren pocs—, un nombre determinat d'espectadors que no se sentiran interpel·lats. A l'exposició «La bèstia i el sobirà» això també hauria passat així. És possible que molta gent ni se n'hagués adonat, que aquella peça, bastant dolenta, objecte de l'acte de censura, contenia una crítica a la monarquia espanyola. Però un cop la institució museística mateixa va fer saltar la llebre, l'obra ha passat a ser una mena de tòtem que, encara que en els circuits artístics la puguem valorar molt poc, els meus alumnes tenen al cap: «Aquella obra en què sodomitzen Joan Carles i».

Va ser un error majúscul d'una institució que diu que està per la llibertat, que en el seu interior es desplega l'esperit crític. Però resulta que quan toquen la monarquia, que tothom està posant en crisi... Això, al museu, no es pot notar. Potser perquè la seva patrona major és la reina d'Espanya. Ja em direu com es pot preservar la llibertat i l'esperit crític amb aquests organigrames.

En relació amb el que deies del públic, quan es parla d'un impacte al públic o que l'art transforma o pot esdevenir un dispositiu de pensament, trobem pràctiques que es duen a terme pròpiament fora de les institucions o dins les institucions mateixes, que entren dintre de dinàmiques més relacionals i busquen generar aquesta empatia o treballar des dels afectes. Consideres que aquesta via dona altres eines al públic per entrar i activar aquests possibles detonadors de pensament crític? O són part de l'espectacle?

No sé si et contestaré ben bé. Jo darrerament estic intentant escriure a partir d'un text que vaig publicar fa un temps, titulat «¡Huir de la obediencia! Los tiempos del arte y el poder,» en què vull reflexionar sobre una idea: l'art veritablement transformador només pot ser el que es mou fora de les institucions artístiques. Quan dic art, hauria d'especificar que, al meu entendre, el concepte d'art és un concepte que ens molesta moltíssim, no ens és gens útil. És un concepte que ens ve de la burgesia, del poder; és a dir, és un concepte del poder, i per tant ens molesta perquè, quan diem art, en què pensem? En Manet, Van Gogh, les catedrals... Llavors, jo no tinc cap altra paraula per substituir-la; si me n'invento una, ningú no

sabrà a què em refereixo, però cal aquesta apreciació. Així, doncs, l'art veritablement transformador només pot ser el que es mou fora de les institucions i, per tant, és un art, una visualitat, que moltes vegades és absolutament incòmoda, incòmoda per a la societat, per al poder, evidentment, i és fins i tot incòmoda per als que treballem en el món de la cultura. Un art incòmode, potser anònim (l'anonimat és revolucionari en una societat com la nostra). A què em refereixo? A coses com per exemple els grafitis. És un art urbà que una part àmplia de la ciutadania considera brutícia, vandalisme, però que, si t'ho mires ben bé, és art en tant que és visualitat, moltes vegades anònim, dissident sense ideologia al darrere, complex, paradoxal... Quan dic això sempre apareix algú que em diu: «Home, hi ha grafitis que són simplement un signe innocu, ganes d'embrutar per embrutar». Sí, igual com: «En el món de l'art institucional...». Hi ha molta brutícia que està penjada a les parets de les cases i dels museus, perquè dir que tot artista fa una bona obra també és un reducte simplista.

Un altre cas que sempre m'agrada posar sobre la taula té a veure amb l'art performatiu. «L'art performatiu d'àmbit polític té unes limitacions en la difusió». Un cop més, Ranciè. I els que ja estan predisposats a la conversió o al convenciment. Qui anem a veure aquest tipus d'art, de *performances* d'activisme? Els que ja sabem el que anem a veure. En canvi, em va interessar moltíssim la *performance* —que no era una *performance* exactament, ja que va ser un acte polític— que va fer Josephine Witt, una noia que pertanyia a Femen. Se separa de Femen, i en una conferència de Mario Draghi, el director del Banc Central Europeu, s'abalança sobre Mario Draghi i, quan tothom pensa vés a saber què, que farà un acte violent, li llença tota una sèrie de confeti. I encara més, ella mateixa diu que estava molt nerviosa però que volia sortir somrient en totes les fotos de quan la van agafar i se la van emportar. Tot això va sortir a la televisió i va tenir una difusió immensa. Allò és art? Bé, no és art concebut des del geni; és una pràctica visual perquè ens arriba a través dels canals visuals, i és profundament contestatària, perquè veure la cara de Mario Draghi espantadíssim quan li fan voleiar una sèrie de confeti pel cap i el cos té un efecte —gairebé diria que— catàrtic per a aquells que considerem el Banc Central Europeu una institució digna de ser una de les més injustes i insuportables del sistema capitalista.

Dins del terreny de l'art tal com l'entendem, o el sanciona la societat, també hi ha una sèrie d'artistes la trajectòria dels quals m'interessa molt perquè crec que encara mantenen una línia de compromís. Quan són a punt que els absorbeixin, marxen per la tangent i no acaben de ser absorbits del tot, fan com una mena de joc de funambulisme amb el sistema. Per mi hi ha l'exemple de Núria Güell. La seva trajectòria artística, que no sé si és trajectòria en el sentit tradicional; les seves produccions, que, de fet, no són ni produccions; els seus projectes, que, de fet, són projectes que a penes acaben en peça. No hi ha peça. Y, sense peça, estrictament parlant, qui ha de comprar què? Núria Güell, i tants altres artistes vinculats a l'activisme, desenvolupen uns projectes en què no hi ha peça, per tant els seus *displays* a les exposicions són una pissarra i unes fotos o un vídeo. Perquè la seva obra és el procés de l'obra, i la seva repercussió immediata rau en les injustícies d'unes persones reals, no en la representació d'aquelles persones.

No et dono respostes, són preguntes. Jo només sé ferme preguntes i de vegades fer frases lapidaries, però sempre parteixen de les preguntes, dels dubtes que a mi m'origina aquest món fabulós en què ens movem, que és el material sensible de la creació, de la visualitat, de l'art, si li volem dir així. I que quan el vols barrejar, és a dir, quan penses que no és neutral ni mai no ha sigut neutral en la lluita per la justícia social, quan vols barrejar l'art amb els problemes de la societat, llavors es crea un malestar de dimensions majúscules, almenys per a alguns, es crea un malestar; d'altres, segur que ho viuen amb una comoditat fantàstica. La mateixa comoditat amb què entren al Prado i bavegen davant d'obres del passat que ens mostren personatges pèrfids de la història de les monarquies europees o de l'Església.

La darrera pregunta que et volíem fer, en la teva pràctica com a curador, com a docent, com a crític d'art és: com dones forma a les polititzacions del malestar? Perquè hi ha un compromís latent en el teu treball des de diversos angles...

Ja t'he dit que em sento molt contradictori, tot i que crec que la contradicció no és dolenta. És a dir, jo prefereixo ser conscient de tots els problemes o les ramificacions ideològiques que origina la meva feina. En aquest sentit, on em sento més pur —perdona la paraula—, on em sento més lliure, és a la universitat. Sempre que em presenten com l'expresident de l'ACCA, o activista o «especialista en tal», jo sempre reivindico que la meva feina fonamental és a la universitat: el contacte amb l'alumne a l'aula, allà és on em sembla que tenim aquesta engruna de capacitat transformadora. M'emociona, i no ho dic per penjar-me medalles, que acabem un curs sobre crítica i em vingui una alumna i em digui: «Ha sigut el millor curs que he fet en aquesta universitat». M'emociona perquè el que jo he fet és simplement plantejar el curs des de la perspectiva de molestar, la molèstia com a incomoditat, no de la persona, sinó de l'alumne, al qual el professor no pot donar tot mastegat, entre d'altres coses, perquè, com ja he dit, en el nostre ofici, hi ha coses que jo no tinc clares i prefereixo transmetre-ho així. Per a mi, quan aquesta persona jove s'ha sentit, ni que sigui momentàniament, colpida, insegura sobre el nostre objecte d'estudi, és quan veig més clara la meva feina de lluitar contra el malestar. A les meves classes intento posar l'art en qüestió, no donar res per fet, ni l'artista ni els pensadors, ni, evidentment, el sistema financer que el suporta.

Fora de la tasca docent, com a curador, les contradiccions són enormes, brutals, perquè estic fent servir unes peces d'art que, generalment, provenen dels grans col·leccionistes, dels grans museus. No sempre, perquè en les meves exposicions normalment sempre barrejo elements visuals que provenen de la cultura de masses —per tant, més democràtiques— que generen o que venen a mi amb altres problemes ideològics. I de vegades són exposicions que han pagat bancs, entitats financeres que ofeguen la possibilitat de justícia social, que fan servir els diners invertits en cultura per compensar la seva activitat ordinària, l'expressió d'un capitalisme salvatge.

En el text que t'he comentat abans «¡Huir de la obediencia!», acabo dient que segurament em vaig equivocar d'ofici, perquè si vols transformar la societat, i jo la volia i la vull transformar, potser perquè vinc d'un barri obrer de Cornellà de Llobregat, de l'antic *Cinturón rojo*, a través de l'art, això resulta molt difícil. Les

formes artístiques, les formes verbals, poden fer una revolució? Mentre que a la universitat em sento més còmode perquè domino més aquest engranatge —l'aula com un lloc d'intercanvi de coneixements i també de provocacions—, quan estic fent una exposició que anirà a veure molta gent no sé gaire bé què passarà, si algú se sentirà interpel·lat. Per bé que la meva base, el meu objectiu inicial, és poder transformar l'individu que entra en una exposició que jo he parit —*transformar* no en el sentit polític, sinó en el simple sentit que es faci preguntes sobre el tema de l'exposició o sobre el mateix dispositiu que suposa aquella exposició—, jo no ho aconsegueixo, perquè la institució és molt forta. M'agrada citar, un cop més, la frase de Juan Goytisolo, que justament acaba de morir: «No es tracta de fer una obra revolucionària, sinó de posar el ferment revolucionari en la teva obra». La trobo una idea magnífica, i m'agradaria pensar que, en les exposicions que jo he pogut comissariar, aquell ferment, aquella llavor, hi era.

Finalment em queda un tercer àmbit, que és l'escriptura. No tant l'escriptura acadèmica com l'escriptura d'actualitat, l'activista. Les xarxes socials són espectaculars perquè estic acostumat a la vida universitària: el món acadèmic és lent, minoritari; tu publiquis una cosa i passen mesos, anys, de vegades dècades, fins que un text teu és referenciat, és utilitzat. O passa a l'oblit etern. En canvi, a les xarxes la repercussió pot ser molt immediata i distorsionadora. Molt aviat vaig tenir la idea de tenir un blog, he estat molt actiu a les xarxes i, amb el pas del temps, he anat guanyant una sèrie d'audiència o de ressò (sempre minoritaris, no m'enganyo, circumscrit a un determinat sector, però infinitament més extens que un article acadèmic o que un llibre que acaben comprant 400 o 500 persones). Més tard he tingut la sort de poder publicar uns articles quinzenals a VilaWeb, quasi sempre sobre temes culturals. Tant en el meu blog com a VilaWeb, jo no sé si transformo res, però toco els col·lovaris bastant; ho noto per les reaccions aïrades que de vegades provocho amb alguns dels meus textos. Així com en aquesta conversa ha vingut el professor universitari que intenta rumiar, quan publico aquest tipus de textos sóc voluntàriament pamfletari, extremista, perquè em sembla que en aquesta societat del malestar en què estem instal·lats, en aquesta societat de precarietat, de desigualtats tan fortes, aquest malestar no pot aflorar sempre d'una manera educada, d'una manera burgesament còmoda, perquè això ja ho fa el periodisme clàssic, tots els mitjans convencionals. A mi aquest paper ja m'agrada, perquè, si no, no ho faria, és clar. Ja m'agrada aquesta escriptura combativa, un pèl histriònica. Sempre m'ha agradat i l'he utilitzat en alguns textos des de ben jove. Crec que hi ha d'haver algú —jo segur que ho faig malament—, hi ha d'haver més gent que accedeixi a l'opinió pública amb força, amb ganes de molestar, sempre constructivament, però amb ganes de molestar, d'incomodar, de posar sobre la taula els problemes encara que no els pugui resoldre. No de dir: «Bé, sí, estem en una societat precària, injusta... però què hi farem?». No! Això és intolerable. Hem de marcar línies en què diguem el que és tolerable i el que no és tolerable. I tenim una banda molt alta... A Cornellà de Llobregat, veig amics o coneguts meus que estan a l'atur i penso: «Però quan et revoltaràs? Quan aixecaràs la veu? Perquè t'estan enfonsant la vida, la dels teus fills, i tu no aixeques la veu». Tenim un nivell de tolerància molt alt i crec que des dels nostres papers, ni que sigui des d'aquest àmbit nostre, el món de l'art i de la cultura, un àmbit d'actuació força reduït, hem d'intentar sacsejar el món. Seria la meva illusió, la utopia d'un home ja en edat provectora com jo.